

MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAQLARDA ESTETİK TƏRBİYƏNİN FORMALAŞDIRILMASI YOLLARI

Könül Nəşibova,

ADPU-nun Məktəbəqədər təhsilin
pedaqogikası və metodikası kafedrasının müəllimi,
E-mail: samsung1918272@gmail.com

açar sözlər: məktəbəqədər dövr, təlim-tərbiyə prosesi, estetik tərbiyə, yaş xüsusiyyətləri;

ключевые слова: дошкольный период, учебно-воспитательный процесс, эстетическое воспитание, возрастные особенности;

keywords: pre-school period, educational process, aesthetic education, age features.

Estetik tərbiyə hərtərəfli inkişaf etmiş şəxsiyyətin mühüm keyfiyyətlərindən biridir. Onun başlıca xüsusiyyəti uşaqlarda estetik hisslərin tərbiyə edilməsindən və bədii fəaliyyətin müxtəlif sahələrində yaradıcı qabiliyyətlərin inkişafından ibarətdir.

Estetik tərbiyə uşaqda zövqün, bədii hisslərin, mühakimələrin təşəkkül tapmasını, möhkəmlənməsini təmin edən incəsənət əsərlərini, təbiət və cəmiyyətdəki gözəllikləri düzgün başa düşməyə kömək

göstərən təsirlərin məcmusudur.

Estetikanın mahiyyəti *estetik tərbiyə, estetik inkişaf, estetik şüur, estetik ideal* və s. məfhumlarla sıx bağlıdır. Bu elmin inkişafı uzunmüddətli prosesdir. Bu proses uşağın yaşından, inkişafından, sosial şəraitdən asılı olaraq, cəmiyyətdəki estetik keyfiyyətləri qavraması, dərk etməsi ilə şərtlənir.

Estetik tərbiyə məktəbəqədər dövrdən başlayaraq uşaqlarda ilkin estetik hisslər yaradır və tədricən inkişaf etdirir. Uşaqlar yaşadıkları evdə, həyətdə, uşaq bağçasında, küçədə, meşədə təbiətin füsunkar gözəlliklərini, mədəni müəssisələrdə rəsm əsərlərini, memarlıq abidələrini görür, musiqini dinləyirlər. Bu, onların həssaslığını artırır, bədii zövqünü inkişaf etdirir. Bağçada tərbiyəçi, ailədə valideynlər uşaqların bu gözəllikləri qavramalarına kömək göstərməlidirlər.

Estetik tərbiyə uşaqların yaş və dərk etmə səviyyələrinə uyğun mühakimələrin formalaşmasına kömək göstərməlidir. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar müşahidə etdikləri gözəlliklər haqqında mühakimə yürütməyi, nəyin pis, nəyin yaxşı olduğunu müəyyənləşdirməyi bacarmalıdırlar. Onlar yalnız baxmaq, eşitmək deyil, həm də görmək və duymaq qabiliyyətinə malik olmalıdırlar. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar tədricən müşahidə etdikləri gözəl şeylər haqqında “gözəldir”, “yaraşlıdır”, “yaxşıdır”, çirkin şeylər haqqında isə “pisdir”, “xəşum gəlmir” kimi ifadələri yerində işlətmək bacarığına yiyələnəlidirlər.

Estetik tərbiyə əxlaq tərbiyəsi ilə vəhdətdədir. Uşaqda əxlaqi keyfiyyətlərin təkmilləşməsində estetik hisslərin təsiri, gözəlliklərdən ilhamlanmanın əhəmiyyəti çox böyükdür. Estetik hisslərin digər müsbət keyfiyyətlərlə qarşılıqlı təsiri daha güclüdür. İstər insandan, istərsə təbiət və cəmiyyətdəki gözəlliklərdən alınan zövq məktəbəqədər yaşlı uşaqların əxlaqına güclü təsir göstərir. Bu hiss nifrəti məhəbbətə, kədəri sevincə, xəbisliyi cəmərdliyə, kobudluğu nəcibliyə çevirmək qüvvəsinə malikdir. Estetik zövq uşağı kobud hisslərdən, vəhşi instinktlərdən, saxta həzzlərdən qoruyur.

Yüksək estetik zövq uşaqda ləyaqətli, əxlaqi keyfiyyətlərin yaranmasını təmin edir. Estetik zövq nəinki uşağın sevincini artırır, həm də onu tərbiyə edir, mədəniləşdirir. Estetik tərbiyə uşaqların fiziki tərbiyəsi ilə də sıx bağlıdır. Gözəl qamət, yerləş, musiqi sədaları altında rəqs, bədii gimnastika, sırada düzgün hərəkət uşaqların fiziki sağlamlığında çox əhəmiyyətlidir.

Estetik tərbiyənin səmərəli olması üçün bir sıra prinsipləri rəhbər tutmaq lazımdır. Həmin prinsiplərə aşağıdakılar daxildir:

- Estetik tərbiyə insanın ideya-mənəvi tərbiyəsi, dünyagörüşünün formalaşması prosesi ilə əlaqəli şəkildə aparılmalıdır.

- Estetik tərbiyə müxtəlif sahələri əhatə etməlidir.

- Estetik tərbiyədə müəyyən sistem, tədrisçilik, ardıcılıq gözlənməlidir.

- Estetik tərbiyə prosesində uşaqların yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır.

- Estetik tərbiyədə məktəb ailə, məktəbdənkənar müəssisələr, mədəniyyət ocaqları, bədii yaradıcılıq təşkilatları (rəssamlar, bəstəkarlar, yazıçılar birliyi və s.) ilə sıx əməkdaşlıq etməli, əlbir işləməlidir.

Estetik tərbiyə sisteminə ailədə və uşaq bağçasında tərbiyə, təlim prosesində, sinifdən xaric, məktəbdənkənar tədbirlərdə insanlar arasında xoş münasibətlər daxildir.

Estetik tərbiyənin bünövrəsi ailədə qoyulur. Ailə uşaq tərbiyəsinin ilk ocağı, ana laylası uşaqların eşitdikləri ilk melodiyadır. Ailədəki səliqə-sahman, təmizlik, uşaq oyuncaqları, ev avadanlığı və əşyaların gözəlliyi, valideynlərin oxuduqları mahnılar, şeirlər, nəql etdikləri nağıllar, gəzintilər kiçik yaşlardan uşaq zövqünü formalaşdırır.

Uşaq bağçasında estetik tərbiyə daha sistemli xarakter kəsb edir. Uşaqlarla estetikaya dair məşğələlər – təbiətlə, ətraf aləmlə tanışlıq, musiqi, rəsm, gil, plastilindən yapma, aplikasiya, quraqdırma işləri, əmək məşğələləri aparılır, didaktik oyunlar keçirilir, bayram və əyləncələr yüksək estetik səviyyədə təşkil edilir.